

ДЕКЛАСИФИЦИРАН

071 03200 0 г.
(ДАТА НА ДЕКЛАСИФИЦИРАНЕ)

Чл. 50/217. ТПНЗЗКУ
(ОСНОВАНИЕ ЗА ДЕКЛАСИФИЦИРАНЕ)

М. И. М. Б. Велчева
(ДЕПОЗИТОУ НА ТИТЕЛО)

ИСТОРИЧЕСКА СПРАВКА

Секретно!
Екз. № 1

МВР - ОТДЕЛ ТРЕТИ-ДС

Д. № 3202 от 30 XII 1944 г.

НА Ф. № 4

- ДДС - Отдел IV - отделение техническо /1947-II.1949 г./
- ДДС - Отдел VI - /II.1949-1950 г./
- МВР - Отдел VI-ДС /1951-VIII.1954 г./
- МВР - Управление IV ДС /VIII.1954-VII.1965 г./
- КДС - Управление IV /VIII.1965-1968 г./
- МВР - Управление IV ДС /1969-

Успешната работа на органите на ДС в областта на разузнаването и контраразузнаването е немислима без ползването на оперативно-технически средства. Непосредствено след установяването на народната власт, използването на такива средства е на много ниско ниво. Липсата на специална техника и на квалифицирани специалисти не дава възможност да се разгърне тази дейност. Острата нужда, която изпитват оперативните поделения на ДС от ценните сведения, получени чрез техническите средства дава основание на ръководството на ДС да разширят службите за техническо разузнаване и контраразузнаване, да организира доставянето на съвременна техника, да побере и обучи предани и квалифицирани работници. От началото на 1946 г. към отдел Държавна сигурност се създава специална радиотехническа служба, която има групи за телефонно подслушване, за перлюстрация и се поставя началото на оформянето на групи за радиозасичане. За тази цел още през II половина на 1946 г. се организира курс за подготовка на телеграфисти. Групата за перлюстрация не е развивала особена дейност.

Със заповед № 187 на Главна дирекция на Народната милиция от 8 май 1947 г. към ДДС се създава сборен отдел IV, На създаденото към този отдел отделение "техническо" се възлага задачата да набавя сведения за интересувачи ДС обекти по пътя на телефонно и микрофонно подслушване, на радиоразузнаване, шифриране и дешифриране на документи. Към отделението са сформирани няколко служби: радиолоборатория, която работи по поддържането, изготвянето и усъвършенствването на апаратури, необходими на службите, по методите за тяхното прилагане. Друго направление на работата е телефонното и микрофонно подслушване на обекти на ДС. Радиоразузнавателната и контраразузнавателната служба има за задача да прехваща трафика на официалните радиостанции, да засича и установява нелегални радиостанции. За този период основна задача на

тази служба е да достави апаратура и да подготви кадри, които да работят с нея.

Шифровата служба има за задача да прехваща и разчита шифри на чужди разузнавания, да изработва шифри за нашите служби.

Службата за радиотелефонните връзки работи по поддържане на правителствените връзки и тези на министерството с подразделенията в страната.

Проверката на кореспонденцията /перлюстрацията/ след 9.9.1944 г. се извършва от РО към МНО. Тя обхваща предимно външната кореспонденция и дипломатическата поща. Изпълнява и отделни задачи на ДС. След сливането на РО с ДДС през 1947 г. задачите по проверка на кореспонденцията се възлагат на ДС. По щата на отделение "техническо" при отдел IV на ДДС за 1948 г. се създава нова служба - V, която извършва проверка на вътрешната кореспонденция по интересувани ДС обекти, на цялата външна кореспонденция, работи по разкриването на фалшиви документи, по сравняване на почерци, по изработване на оперативни документи, на секретни брави и ключове и др.

Със заповед № 97-С на ДДС от 14.II.1949 г. на базата на отделение "техническо" се създава Отдел VI - технически. Той има същите служби и задачи, както през изминалите две години, но работата е значително подобрена и разширена. Доставена е нова техника, работи се по изработването на нова и усъвършенствването на наличната апаратура. Полагат се големи грижи за набиране на нови кадри, за повишаване на квалификацията им по телеграфия, стенография, овладяване на чужди езици.

През 1950 г. в структурата на отдела настъпват някои промени. Отделението за шифър и криптология се отделя от отдел VI и се създава самостоятелно отделение "И", обявено със заповед № 17 на ДДС от 15.II.1950 г. Съгласно щата за 1950 г. от отдел VI се отделя и службата за поддържане на телефонните връзки, която се обособява в самостоятелно отделение "съобщения".

През 1951 г. /според щата/ от Отдел VI отделението за проверка на кореспонденцията /заедно с химическа лаборатория, графолози, дактилоскоп и др./ се отделя и се създава самостоятелен Отдел V.

Към Отдел VI остават три отделения: радиолaborатория, телефонно и микрофонно подслушване, радиоразузнаване и радиоконтраразузна-

ване. През годината от отделение III се отделя службата за поддържане на радиосъобщенията на МВР с поделенията в страната и се създава отделение IV. На него се възлага и поддържането на радиовръзките с посолствата и легациите на НРБ в чужбина. През 1952 г. отделение II се разделя на две: едно за мероприятие "Тополница" /Т-телефонно подслушване/ и едно за мероприятие "Места" /М-микрофонно подслушване/. Отделение III също се разделя на две: едно за радиоразузнаване и едно за радиоконтраразузнаване. Отделенията на Отдел VI стават шест. Работата, която извършват II и III отделения по провеждане на мероприятията се регламентира със следните заповеди: заповед № 129 от 12.VI.1952 г. по провеждането на мероприятие "Тополница"- телефонно подслушване, което се преименува в мероприятие № 12 /М-12/, и заповед № 139 от 27.VI.1952 г. по мероприятие "Места" - микрофонно подслушване, което получава № 3 /М-3/. С тези заповеди се определя и реда за тяхното прилагане и използване. /Не са запазени по-ранни документи, които да определят тяхното зашифрирано наименование, което е взето от първите букви на мероприятияето "Т" и "М" и реда за прилагането им./

През 1953 г. от Отдел VI-ДС се отделя радиолобораторията и заедно с отделението за оперативни документи образуват Отдел III-ДС Научно-технически. Той има за задача: да възстановява чужди и наши документи и да издава такива за оперативно ползване; да извършва точно и качествени графологически експертизи; да изработва всякакви фотодокументи за нуждите на Министерството; да създава тайнописни средства за оперативни нужди; да разкрива вражески тайнописи и извършва химически анализи. Радиолобораторията към отдела разработва апаратури за оперативни нужди, поддържа и ремонтира старата апаратура за нуждите на IV, VI и VII отдели на ДС. Към този отдел е и механичната група и ключарят, който има за задача да осигурява секретното отключване. С постановление № 320 от 11.VI.1954 г. отделите за "оперативна техника" при МВР и МНО се обединяват в един отдел под ръководството на МВР, като МВР се задължава да снабдява МНО с необходимите оперативни документи.

С оглед цялостното подобряване на работата със заповед № С-147 от 30.VI.1953 г. Отдел VI се разделя на два самостоятелни отдела, считано от 1.VII.1953 г. Службите по провеждане на М-3 и М-12 остават в самостоятелния Отдел VI-ДС. Радиоконтраразузнавателните, радиоразузнавателните и радиосвързочните служби се обособяват в самостоятелен Отдел IV-ДС.

Тази разпокъсаност на работата не трае дълго. За да се подобри работата, съгласно решение на ПБ на ЦК на БКП, протокол "Б" от 17.VII.1954 г. обявено със заповед № К-1880 от 7.VIII.1954 г. на базата на трите отдела: III, IV и VI ДС се създава управление IV-ДС Научно-техническо, което има следните основни задачи: засичане на всички нелегални радиостанции; прехващане на радиотрафика на капиталистическите страни с техните представителства в Европа, Азия и Африка, на радиодипломатическия трафик на капиталистическите легации; поддържане на редовна радиовръзка с дипломатическите представителства на НРБ в чужбина, с правителствени влакове, с окръжните управления в страната; микрофонно и телефонно подслушване; секретно отключване и фотографияне; възстановяване на документи за задгранични и вътрешни нужди; откриване на тайнописни средства; изработване на методи за използване на тайнописни средства и микроснимки от задгранични агенти и др.

През този период са издадени редица ръководни документи, които регламентират работата на различните отдели на управлението.

Със заповед № I-74 от 7.II.1955 г. е обявена инструкцията за подготовка, утвърждаване, техническо и оперативно провеждане на мероприятия М-3 и М-12. С обявената със заповед I-69 от 9-V.1958 г. нова инструкцията микрофонното подслушване се зашифрова с наименование "Рила", а телефонното с наименование "Янтра". Заповед № I от 4.V.1960 г., определя реда за прилагане на тези мероприятия в окръзите.

Със заповед I-190 от 26.V.1962 г. се обявява нова инструкция за прилагане на мероприятията за микрофонно и телефонно подслушване, секретно отваряне и визуално наблюдение. С нея се установяват нови условни наименования на мероприятията: за микрофонно подслушване М-15, за микрофонно подслушване М-20, телеграфно прехващане на телекса М-25, секретно отключване М-30 и визуално наблюдение М-35. Тази заповед е отменена със заповед I-2150 от 17.IV.1970 г., с която се дават нови условни наименования на мероприятията.

Заповед I-26 от 24.III.1957 г. определя задачите на съответния отдел към управлението за набавянето, възстановяване, ползване и отчетност на оперативните документи, тайнописните средства, химически и графологически експертизи.

За работата на радиоконтраразузнавателните служби не се намират ръководни заповеди. Със заповед № I-69 от 26.V.1956 г. се отменят

съществуващите и се въвеждат нови инструкции в радиоконтраразузнавателните служби, одобрени от групата за координация /самите инструкции не са приложени към заповедта/.

Със заповед № С-255 от 10.XI.1953 г. техническо мероприятие "панега" се преименува в техническо мероприятие "М-9". С нея се определят задачите на ДС за разкриване на начините на препращане на тайнописни сведения, разпространяване на слухове, на установяване на връзки и др. от капиталистическите разузнавания чрез кореспонденцията. Тази инструкция е изменена с нова инструкция за организацията и реда на провеждане на техническо мероприятие № 9, утвърдена със заповед № I-20 от 10.II.1957 г. Същата инструкция е преработена и със заповед I 3660 от 31.X.1963 г. е обявена инструкция за негласен контрол на международната и вътрешна пощенско-телеграфна кореспонденция от органите на ДС, допълнена със заповед I-5190 от 23.IX.1969 г.

По тези задачи и без съществени структурни промени работи Управление IV ДС до XI.1961 г., когато съгласно щата утвърден на 4.XI.1961 г. към управлението преминава самостоятелния отдел V-ДС.

Със заповед К-2168 от 27.X.1961 г. служителите от самостоятелен отдел V-ДС се преназначават към Управление IV-ДС. Към управлението са изградени четири отдела, които работят по следните задачи: проверка на кореспонденцията и графологически експертизи; микрофонно и телефонно подслушване и телекс, проектиране, конструиране и производство на оперативна техника; радиоконтраразузнаване, радиоразузнаване и радиовръзки и едно самостоятелно отделение, което работи по набиране, възстановяване и оформяне на оперативни документи.

Със заповед № I-62 от 7.I.1963 г. отдел IV на управлението за радиоконтраразузнаване се обединява с отдел X-ДС за шифър в самостоятелен Отдел IV-ДС. Управлението запазва останалите структурни части с тази разлика, от отделение IV на отдел I се обособява самостоятелно отделение "Б", което работи по секретно отключване и фотографиране /визуално наблюдение - М-30 и М-35/; отделението за изработване на оперативни документи се нарича "Д". През 1965 г. към управлението се създава и самостоятелно отделение "Х" - химия.

Със заповед I-306 от 6.II.1967 г. на базата на отделение II при отдел II на управлението се създава отдел IV, който има за задача да работи по провеждането на М-15-Р. Със същата заповед отделение "Б" прераства в отдел V и отделение "Д" - в отдел VI. Съгласно решение

№ 216 на МС от 15.V.1967 г. обявено със заповед I-2959 от 5.IX.1967 г. на базата на отдел III и отделение "X" към управлението се създава Научно-изследователски институт /НИИ/. Институтът има за задача да проучва нуждите на подразделенията на ДС от оперативна техника, да извършва проучвателни, научно-технически и експериментални изследвания за създаване и внедряване на нови оперативно-технически и химически средства да използва всички постижения на науката и техниката за създаване на по-ефикасна оперативна техника.

Със заповед I-2080 от 30.VI.1967 г. отдел V при управлението, който работи по секретно отваряне и фотографиране преминава към Управление II-ДС като отдел XV.

През 1968 г. със заповед № I-4328 от 12.IX. на базата на отдел II за експлоатация на стационарните мероприятия се създават два отдела, Отдел II, който работи по експлоатацията на стационарните мероприятия и отдел V по техническо провеждане на същите мероприятия.

Със заповед I-6304 от 1.XII.1969 г. Научноизследователският институт преминава към новосъздаденото към Министерството - Научно-техническо управление, а отдел VIII на управление II-ДС преминава отново към управление IV. Окончателното преминаване на този отдел към Управление IV става със заповед I-660 от 6.II.1970 г.

Документалните материали на фонда не са запазени цялостно. За периода преди 1954 г. за отдел VI има запазени само заповеди по личния състав. За останалите самостоятелни отдели: III, IV и V отделили се от отдел VI-ДС и след това отново се обединили, не са запазени такива материали за периода на тяхното самостоятелно съществуване.

Първото приемане на материали от този фонд е направено през 1964 г. След тази дата материалите се приемат периодично по години, съгласно номенклатурите. С един опис се приемат материалите на управлението и на отдел I, който има самостоятелно деловодство.

СЪСТАВИЛ: 

Отпеч. в 3 екз.

към дело на фонда

Изп. Маркова

Нап. Гатева

21.XI.1974 г.

С о ф и я